

Fag: GRUNNLEGGENDE LESE-, SKRIVE- OG MATEMATIKKOPPLÆRING

Kode: GLSM110-B

Studiepoeng: 10

Vedtatt: Vedtatt av Avdelingsstyret i møte 2004 (sak A../04)

1. Nasjonal rammeplan
2. Innledning til lokal fagplan
3. Innhold
4. Organisering og arbeidsformer
5. Vurderingsordning
5. Pensum, kunnskapskilder og hjelpemidler til eksamen

1. Nasjonal rammeplan

(Det som står her i del 1, er direkte sitat fra nasjonal rammeplan)

Formål og egenart

Skriftspråklig og matematisk kompetanse er viktig for å kunne fungere godt i et skole- og samfunnsliv som stiller store krav til barn, unge og voksne på disse områdene. I denne studieenheten skal studentene styrke sitt faglige og didaktiske grunnlag for å gjennomføre grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring på småskoletrinnet. De skal samtidig videreutvikle evnen til å vurdere kvaliteten i opplæringen, slik at de kan bidra til at alle elever oppnår god kompetanse på de nevnte områdene.

Studieenheten «Grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring» bygger på studiene i de obligatoriske fagene matematikk, norsk/samisk og pedagogikk i allmennlærerutdanningen. Temaområdet bør også behandles i tilknytning til studentenes praksisopplæring og på en slik måte at studentene sikres en utviklingsorientert kompetanse på dette feltet.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, faglig utvikling og didaktisk refleksjon.

Arbeid med begreper og ordforråd

Studentene skal

- kunne gjøre greie for teorier om hvordan begreper, ordforråd og språklig bevissthet utvikles, kunne vise sammenhengen mellom disse utviklingsprosessene og den grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæringen og kjenne til ulike måter å ta hensyn til denne kunnskapen på i opplæringen
- kunne bruke barns ulike uttrykksformer, for eksempel i lek, til å få innsikt i deres uformelle matematikk- og språkkunnskaper og kunne utnytte slik innsikt i utviklingen av barnas grunnleggende begrepsforståelse og læringsstrategier innen lesing og skriving
- kjenne til de særlige språklige utfordringene som er knyttet til utvikling av begreper og ordforråd for andrespråkselever, og kunne vurdere ulike måter skolen kan legge til rette for et systematisk arbeid på dette området

Arbeid med lesing, skriving og matematikk i og på tvers av fag

Studentene skal

- kunne vurdere og legge til rette en teoriforankret, systematisk og variert opplæring i lesing, skriving, skriftforming og matematikk og utnytte temaorganisering og lekpregede aktiviteter til å styrke denne opplæringen
- kunne analysere et utvalg av bilde- og faktabøker, skjønnlitteratur, IKT-baserte hjelpemidler og andre læremidler og kunne bruke slikt materiell i begynneropplæringen
- kunne vurdere aktuelle kartleggingsprøver og andre observasjons- og vurderingsmåter og kunne bruke innsikt fra slike arbeidsformer, sammen med faglig og didaktisk kunnskap, til å tilpasse opplæringen til elevenes ulike behov
- kunne innhente, drøfte og gjøre seg nytte av foreldre/foresattes observasjoner og vurderinger av barnas språklige og matematiske ferdigheter og utfordringer

Organisering og samarbeid

Studentene skal

- kunne vurdere lærerens rolle som samarbeidspartner for elevenes foresatte og for andre fagpersoner i og utenfor skolen og kunne bruke denne innsikten i tilrettelegging av grunnopplæringen i lesing, skriving og matematikk
- kjenne til de spesielle utfordringene som er knyttet til skolestart i en flerspråklig elevgruppe og kunne møte disse utfordringene i begynneropplæringen
- kunne arbeide systematisk med sikte på å forebygge at elevene utvikler lese-, skrive- og matematikkvansker

2. Innledning til lokal fagplan

Denne fagplanen bygger på og må ses i sammenheng med fagplanene i norsk, matematikk og pedagogikk i allmennlærerutdanningen. Sammen med fagstudiene primært i de tre nevnte fagene, gir den det faglige og didaktiske grunnlaget for å undervise i lesing, skriving og matematikk særlig i de to første årene i grunnskolen. Fagplanen gir en nærmere beskrivelse av blant annet innhold, organisering, arbeidsformer og evalueringsordning som er valgt ved Høgskolen i Sør-Trøndelag som virkemidler for å nå målene i rammeplanen.

Gjennom studiet blir det lagt vekt på at studentene skal utvikle grunnleggende forståelse for sentrale emner og begreper som er relevante for GLSM, og for teorier for læring og undervisning i emnet. Studentene vil få tilrettelagte oppgaver i praksisfeltet, blant annet ved observasjoner og egen undervisning i 1. eller 2. klasse. Etterfølgende analyser og refleksjoner skal bidra til å utvikle forståelse for sentrale faglige og fagdidaktiske begreper og læringsteorier. Her vil det være vesentlig å fokusere på sammenhenger mellom kunnskapssyn og læringsteorier på den ene siden, og valg av arbeidsformer, aktiviteter og hjelpemidler på den andre siden.

Kontakt med elever på de to første årstrinn i grunnskolen spiller en sentral rolle i dette arbeidet. Det er derfor nødvendig at alle studenter i løpet av arbeidet med studieenheten skal ha mulighet til praksis på et av disse to årstrinnene i grunnskolen.

Rammeplanen angir tre målområder for studieenheten: Arbeid med begreper og ordforråd, Arbeid med lesing, skriving og matematikk i og på tvers av fag og Organisering og samarbeid. De tre målområdene har noe ulik rolle, men de henger sammen og griper i større eller mindre grad inn i hverandre.

Det første målområdet omhandler hovedsakelig det spesifikt faglige grunnlaget for denne studieenheten. Det andre handler om å utvikle en handlingskompetanse og kompetanse til å se på grunnleggende opplæring i lesing, skriving og matematikk som et helhetlig fagområde, også med relasjoner til andre fag og emner i skolen. Det betyr at området også knyttes til yrkesrollen som lærer og til praksis i skolen. Det tredje målområdet er knyttet til hvordan samarbeid med ulike instanser og personer som har betydning for elevenes faglige utvikling, er en forutsetning for at skolen skal kunne lykkes med den grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæringen.

IKT vil stå sentralt i arbeidet med alle målområder, brukt i skolen og i studentenes egen læring. Særlig viktig blir det at studentene skal kunne få innsikt i elevenes hverdagsferfaringer knyttet til digital og multimedial kompetanse, og hvordan den kan utnyttes og forsterkes gjennom den grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæringen

3. Innhold

Studieenhetens overordnede mål:

- Studentene skal tilegne seg en teoretisk og praktisk kompetanse slik at de kan gi elevene på første og andre klassetrinn en best mulig grunnleggende undervisning i lesing, skriving og matematikk. Studiet tar sikte på at studentene opparbeider seg en utviklingsorientert kompetanse på feltet der de også kan sette emnet inn i et samfunnsperspektiv og ta hensyn til endringer i samfunnet som medfører nye didaktiske utfordringer.

Et overordnet perspektiv på hele studiet vil være samhandling og utvikling av kunnskap i et sosialt fellesskap. Her vil det også være sentralt at studentene utvikler evne til refleksjon og til å se sin kunnskapsutvikling i et metaperspektiv.

Arbeid med begrep og ordforråd

Ved skolestart har elevene for lengst startet utviklingen av viktige matematiske begreper, f.eks. innen geometri, tall og telling, og de har utviklet en grunnleggende språk- og tekstkompetanse. En av skolens viktigste utfordringer er å se den kompetansen den enkelte elev har, og å kunne legge til rette for opplæring som bygger på det barna kan og interesserer seg for, samtidig som nye områder blir åpnet for utforskning, og nye ferdigheter kan utvikles.

I studieenheten skal studentene videreutvikle sin kunnskap om barns muntlige, skriftlige og multimodale språkutvikling, og om barns utvikling av begreper, symboler og metaperspektiv på egen læring. De skal også få kunnskap om den betydningen samtale, fortelling, høytlesing og tekstskaping har for å styrke barnas ordforråd og utvikle evnen til kommunikasjon med andre. Studentene skal kjenne til hvilke språklige utfordringer som er knyttet til utvikling av begreper, ordforråd og språklig samhandling for andrespråkselever, og kunne utnytte språklig mangfold som en pedagogisk ressurs.

De skal videre bli kjent med hvilken rolle kommunikasjon og samhandling, sammen med aktiviteter og bruk av konkretiseringsmidler, spiller i utviklingen av matematiske begreper. For emnet GLSM er i denne forbindelse sentralt at studentene ser betydningen av lek i barnas verden, og hvordan barna gjennom ulike former for lek bruker og utvikler matematiske begreper, styrker språklig bevissthet og evne til språklig samhandling. Studentene skal arbeide med teorier om hvordan formelle begreper og språklig kompetanse og bevissthet blir utviklet med utgangspunkt i det enkelte barnets uformelle uttrykksformer, gjennom allsidig aktivitet ute og inne og gjennom bruk av mange sanser. På den måten kan studentene få et godt teoretisk grunnlag for det didaktiske/fagdidaktiske arbeidet. Bevisst observasjon av

barna både i lek og i annen aktivitet er viktig for studentenes kunnskapsutvikling på dette feltet.

Arbeid med lesing, skriving og matematikk i og på tvers av fag

I småskolealder er det viktig å vektlegge et helhetssyn på barns læring og utvikling. Derfor legges det vekt på å videreutvikle studentenes kunnskap om tverrfaglig temaarbeid og lek som metode. Studentene skal arbeide med grunnleggende temaer innenfor lesing, skriving og matematikk og lære hvordan de kan legge til rette for tverrfaglige arbeidsformer og aktiviteter som innbyr til utforsking, utprøving og meningsfull samhandling.

Studiet skal sammen med kunnskaper fra fagstudiene GLSM bygge på, hjelpe studentene slik at de skal kunne tilrettelegge situasjoner som stimulerer aktiviteter, tenking og refleksjon innenfor lesing, skriving og matematikk. Her vil oppmerksomhet rundt elevenes kreative arbeid og positive opplevelser være sentralt. Studentene skal kunne gi kvalifisert og utviklende støtte og veiledning i tekstarbeid, inklusive arbeid med matematikkttekster, til elever med ulik bakgrunn og ulike forutsetninger og kunne arbeide systematisk med sikte på å forebygge lese-, skrive- og matematikkvansker. Studentene skal ha kjennskap til aktuelle kartleggingsprøver og kjenne til viktige forutsetninger for bruk av slike verktøy i opplæringa. Arbeid med skriftforming i funksjonelle sammenhenger, både for hånd og på data, inngår også i studiet.

Studentene skal utvikle sin forståelse for hvordan de kan dra nytte av nærmiljø og lokalsamfunn for å eksemplifisere og konkretisere arbeidet med grunnleggende opplæring i lesing, skriving og matematikk, og hvordan faglige mål kan synliggjøres i det tverrfaglige. De skal også få praktisk erfaring med og kunne reflektere over hvordan andre skolefag, for eksempel praktiske og estetiske fag og samfunns- og naturfag, kan gi støtte til arbeidet. I denne sammenhengen vil bruk av bildebøker og annen skjønnlitteratur og bruk av biblioteket stå sentralt. Samarbeid med lokalt kunstliv vil også være aktuelt.

Studentene skal lære å kjenne ulike metoder og tilnærminger i grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring, og de skal arbeide med å utvikle ei kritisk tilnærming til de ulike metodene og tilnærmingene. Her vil blant annet analyse og vurdering av ulike læremidler være sentralt.

Organisering og samarbeid

Lærers rolle som samarbeidspartner med blant annet elevenes foresatte vil være et sentralt tema innenfor dette målområdet. Dette omfatter også tilrettelegging av tverrfaglig samarbeid og læringsfellesskap, knyttet opp mot grunnleggende læring i lesing, skriving og matematikk, mellom kolleger, elevenes foresatte og andre samarbeidspartnere i skolen. Det vil bli lagt særlig vekt på tilrettelegging av begynneropplæring i flerspråklige elevgrupper og for elever med spesielle behov.

4. Organisering og arbeidsformer

Studieenheten er lagt til det andre semesteret i andre studieår i allmennlærerstudiet som et konsentrert kurs over 6-7 uker, tid til spesiell praksis og evaluering inkludert. Detaljene i forbindelse med organisering av undervisningen finnes i semesterplanene. I undervisningen vil det bli benyttet ulike og varierte arbeidsformer som for eksempel forelesing, loggskrivning, drøfting av elevarbeider og situasjoner i eller utenfor klasserom, verksted- og stasjonsundervisning, uteskoleaktiviteter, bruk av datamaskin, video og film, undersøkelsesvirksomhet, presentasjoner for medstudenter og undervisning i praksisfeltet. For

en stor del vil undervisningen foregå prosessorientert der en induktiv arbeidsform med stor grad av studentaktivitet er sentral. Noe arbeid vil være individuelt, og noe vil være arbeid i grupper med varierende sammensetning.

Praksisopplæring

En del av studiet er til sammen ei ukes praksis på første eller andre årstrinn i grunnskolen. Praksisen behøver ikke å gjennomføres sammenhengende, og praksisfeltet blir brukt både som øvingsarena og studiearena. Studentene får i oppgave å gjennomføre en observasjonsstudie i praksisfeltet. Denne vil danne utgangspunkt for et prosjektarbeid som er ett av grunnlagene for endelig vurdering i GLSM. Innholdet i observasjonsstudien vil kunne variere fra år til år og blir nærmere beskrevet i årsplanen.

Obligatorisk studiedeltakelse

Utvikling av profesjonskunnskap i GLSM er basert på veksling mellom forelesning, seminarer, diskusjon og refleksjon. Dette forutsetter at studentene er til stede og deltar aktivt i undervisninga. Det er derfor krav om obligatorisk deltaking i klassetimer og gruppetimer i den timeplanfestede undervisninga og i praksis. Studenter som deltar på mindre enn 80% av undervisninga, må utføre alternative oppgaver eller ta hele eller deler av studiet på nytt.

5. Vurderingsordning

Obligatoriske arbeidskrav

- Individuell refleksjonslogg knyttet til observasjon i praksisfeltet
- En muntlig presentasjon i gruppe av et undervisningsopplegg fra praksis

Semesterplanen for GLSM vil opplyse nærmere om hvor i studiet de ulike arbeidskravene ligger.

Obligatoriske arbeidskrav vurderes med vurderingsuttrykkene godkjent / ikke godkjent, og teller ikke ved fastsettelse av endelig karakter. Endelig karakter blir ikke gitt før obligatoriske arbeidskrav er godkjent.

Avsluttende vurdering:

Vurderingen bygger på to elementer:

- En prosjektoppgave, til vanlig gjennomført i gruppe, skrevet på bakgrunn av studentenes egne praksiserfaringer. Tema for oppgaven kan være flerfaglig eller enfaglig, men enfaglige temaer må behandles i et tverrfaglig perspektiv. Oppgaven må være teoretisk forankret.
- Et individuelt refleksjonsnotat skrevet under eksamensvilkår med en tidsramme på to timer. Det kan stilles krav om at refleksjonen også skal knyttes til nærmere angitt pensumlitteratur.

De to elementene vurderes samlet med karakterene bestått / ikke bestått. Studenter som får karakteren ikke bestått, må ta hele avsluttende vurdering på nytt.